

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори МБТО «Донишгоҳи
(Славянии) Россия ва Тоҷикистон»
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Файзулло М.Қ.
« 01 » « 10 » соли 2025

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – Муассисаи байнидавлатии таҳсилоти олии «Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон» ба диссертатсияи номзодии Зокиров Иброҳим Исмоилович дар мавзуи «Истикрор ва рушди ҳамкорихои Тоҷикистон ва Хитой дар даври истиқлолият (солҳои 1991-2021)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ (илмҳои таърих)

Мутобикати мавзӯ ва мухтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Зокиров Иброҳим Исмоилович дар мавзуи «Истикрор ва рушди ҳамкорихои Тоҷикистон ва Хитой дар даври истиқлолият (солҳои 1991-2021)» ба яке аз самтҳои муҳими илми таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ бахшида шудааст. Ин тадқиқот дар заминаи таҳлили густариши муносибатҳои ду кишвари ҳамсоя - Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Мардумии Хитой дар шароити ташаккули давлати мустақили тоҷикон ва таҳаввулоти геополитикии минтақа анҷом дода шудааст.

Диссертант дар чараёни таҳқиқ масъалаҳои муҳими ташаккули сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар самти шарқӣ, равандҳои асосии ҳамкорихои дипломатӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ бо Ҷумҳурии Халқии Хитой, инчунин, таъсири ин муносибатҳоро ба амнияти минтақавӣ мавриди таҳлил қарор додааст.

Маводҳои илмӣ, санадҳои расмӣ байналмилалӣ, изҳорот ва созишномаҳои байниҳукуматӣ, маълумоти расонаҳои байналмилалӣ ва дохилӣ, инчунин, тадқиқоти олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар бораи сиёсати Хитой дар Осиёи Марказӣ ҳамчун манбаи таҳқиқ истифода шудаанд.

Диссертант тавонистааст на танҳо робитаҳои сиёсиро, балки ҷанбаҳои таърихӣ ва геостратегии онҳоро низ бо назари илмӣ ва таҳлили муқоисавӣ арзёбӣ намояд. Ӯ равандҳои асосии муқоламаи дипломатӣ, ҳамкорихои иқтисодӣ ва ҳамгироии сиёсиро дар доираи ташаббусҳои минтақавӣ, ба мисли «Як камарбанд, як роҳ», Созмони Ҳамкориҳои Шанхай ва ҳамкорихои дучониба таҳлил намудааст.

Бо дарназардошти он, ки мазмун ва мухтавои мавзуи «Истикрор ва рушди ҳамкорихои Тоҷикистон ва Хитой дар даври истиқлолият (солҳои

1991-2021)» ба арзёбии равандҳои воқеии муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷии Тоҷикистон рабт дорад, диссертатсия пурра ба шиносномаи илмӣ ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ (илмҳои таърих) комилан мувофиқ мебошад. Ҳамзамон, дар қори илмӣ истифодаи васеи усулҳои таҳлили таърихӣ, муқоисавӣ, системавӣ ва геополитикӣ мушоҳида мешавад, ки барои ин соҳаҳои илм хос аст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Тавре маълум аст, пас аз ба даст овардани истиқлоли давлатӣ дар соли 1991, Тоҷикистон ҳамчун субъекти нави муносибатҳои байналмилалӣ вориди низоми мураккаби рабобити сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ гардид. Дар ҳамин замина, Хитой яке аз аввалин давлатҳое буд, ки истиқлолияти Тоҷикистонро ба расмӣ шинохт ва бо он муносибатҳои дипломатӣ барқарор намуд. Аз он замон то имрӯз, ҳамкориҳои дуҷонибаи Тоҷикистону Хитой дар соҳаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ, фарҳангӣ ва гуманитарӣ марҳила ба марҳила тавсеа ёфта, ба сатҳи шарикӣ стратегӣ расидаанд.

Мавзуи диссертатсияи мавриди баррасӣ ба раванд ва хусусиятҳои ташаккул, таҳким ва рушди ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой дар тӯли се даҳсола нигаронида шудааст, ки дорои аҳамияти илмӣ амалӣ ва сиёсӣ мебошад. Чунки, дар се даҳсолаи охир ҳамкориҳои байни ду кишвар ба яке аз унсурҳои муҳими сиёсати хориҷии Тоҷикистон ва инчунин ба ҷузъи муҳимтарини сиёсати минтақавӣи Хитой табдил ёфтааст.

Аз рӯзҳои аввали бунёди муносибатҳои дипломатӣ миёни Тоҷикистон ва Хитой дар таърихи робитаҳои ду кишвар як марҳилаи нав оғоз ёфт. Зеро дар ин давра, масъалаҳои марзӣ, ҳамкорӣ дар соҳаҳои иқтисод, энергетика, нақлиёт, фарҳанг ва амният тадриҷан шакли муассир гирифтанд. Махсусан, пас аз ҳалли ниҳоии масъалаи сарҳадӣ дар соли 2002 ва ба имзо расидани созишномаҳои ҳамкорӣ дар доираи Созмони ҳамкории Шанхай, робитаҳои Тоҷикистону Хитой вориди марҳилаи сифатан нав гардиданд.

Инчунин, аҳамияти мубрами мавзӯ аз он бармеояд, ки таҳқиқи он имкон медиҳад хусусиятҳои сиёсати хориҷии Тоҷикистони муосир ва мавқеи Хитойро дар минтақаи Осиёи Марказӣ равшан намоем. Дар айни замон, бо назардошти тағйироти босуръати геополитикӣ, аз ҷумла хуруҷи нерӯҳои ИМА аз Афғонистон, густариши лоиҳаҳои инфрасохториҳои Хитой ва тағйирёбии низоми иқтисодии ҷаҳон, мавқеи Тоҷикистон дар сиёсати шарқӣ худ аҳамияти нав касб кардааст.

Аз дидгоҳи илмӣ, ин мавзӯ имконият фароҳам меорад, ки эволютсияи муносибатҳои дипломатӣ ва стратегӣ миёни ду кишвари ҳамсоя дар давраи пасошӯравӣ бо усулҳои муосири таҳлил ва бар асоси ҳуҷҷатҳои расмӣ байнидавлатӣ арзёбӣ гардад. Аз дидгоҳи амалӣ бошад, натиҷаҳои таҳқиқ метавонанд барои тақмили сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳияи

барномаҳои рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҷалби сармояи хориҷӣ ба иқтисоди миллӣ аҳамият дошта бошанд.

Бо назардошти он, ки масъалаҳои ҳамкориҳои Тоҷикистону Хитой дар давраи муайяншуда то ҳол дар илми таърихи муносибатҳои байналмилалӣ тоҷикон камтар мавриди таҳқиқи мукаммал қарор гирифтаанд, тадқиқоти мазкур холигии ҷиддии илмиро пур мекунад. Диссертант бо истифода аз манбаҳои аввалия, таҳлилҳои расмӣ ва маводи бойгонии вазоратҳои дахлдор тавонистааст равандҳои воқеиро дар се даҳсолаи охир бо назари илмӣ таҷзия намояд.

Илова бар ин, омӯзиши мавзӯи мазкур имкон имкон медиҳад, ки иқтисодии бузург ва имкониятҳои истифоданаशудаи дар муносибатҳои ду кишвар мавҷудбуда кашф гардад ва бо истифодаи онҳо метавон муносибатҳоро дар тамоми соҳаҳои ҳамкориҳои мутақобилан судманд ба сатҳи нав баровард.

Аз ин рӯ, мавзӯи таҳқиқи Зокиров И.И. на танҳо бо талаботи замони муосир мувофиқ аст, балки дорои аҳамияти стратегӣ барои рушди минбаъдаи илм ва амали дипломатияи миллӣ мебошад.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот. Мақсади асосии таҳқиқоти Зокиров Иброҳим Исмоилович дар он аст, ки раванди ташаккул ва рушди муносибатҳои дипломатӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитойро дар солҳои 1991–2021 таҳлил ва арзёбӣ намояд, ҷанбаҳои хоси ҳамкориҳои ду кишварро муайян созад ва таъсири онҳоро ба амнияти минтақавӣ, сиёсати хориҷии Тоҷикистон ва равандҳои геополитикӣ дар Осиёи Марказӣ муайян кунад.

Барои расидан ба ин ҳадафи умумӣ, ба назари мо дар кори илмӣ вазифаҳои зерин гузошта шудаанд:

- Баррасии заминаҳои таърихӣ робитаҳои Тоҷикистон ва Хитой пеш аз давраи истиқлолият, ки асоси муносибатҳои муосирро ташкил медиҳанд;
- Таҳлили марҳилаҳои ташаккули муносибатҳои дипломатӣ миёни ду кишвар дар солҳои 1991–2021;
- Омӯзиши ҷанбаҳои сиёсии ҳамкориҳо, аз ҷумла ташаббусҳои сатҳи олии роҳбарон, ташкили сафоратхонаҳо, мулоқотҳои байниҳукуматӣ ва муколамаҳои байналмилалӣ;
- Таҳлили робитаҳои иқтисодӣ тижоратӣ, сармоягузорӣ ва нақши лоиҳаҳои инфрасохторӣ (аз ҷумла «Як камарбанд, як роҳ») дар рушди ҳамкориҳо;
- Муайян намудани нақши ҳамкориҳои фарҳангӣ ва гуманитарӣ дар таҳкими дӯстӣ ва эҷоди заминаи иҷтимоиву маънавии муносибатҳои дӯчониба;
- Арзёбии таъсири ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Хитой ба амнияти минтақавӣ, бахусус дар доираи созмонҳои байналмилалӣ минтақавӣ, аз ҷумла СММ ва СҲШ;

- Таҳияи хулосаҳои илмӣ ва тавсияҳои амалӣ барои таҳким ва густариши минбаъдаи ҳамкориҳои Тоҷикистону Хитой.

Диссертант дар чараёни иҷрои таҳқиқ бо таъя ба маҷмуи усулҳои илмӣ – таҳлили таърихӣ, системавӣ, муқоисавӣ, таҳлили ҳуҷҷатӣ ва усули муносири таҳлили манбаъҳо тавонистааст, ки масъалаҳои зикршударо бо пайдарҳамӣ ва мантиқ таҳқиқ намояд.

Ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқ бо мантиқ ва муҳтавои тамоми қори илмӣ мувофиқ буда, бо натиҷаҳои бадастомада дар тамоми қисматҳои диссертатсия иртиботи мустақим доранд.

Саҳми илмии докталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё қорқарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Таҳқиқоти илмии Зокиров И.И. аз рӯи муҳтаво, сохтор ва натиҷаҳои бадастомада дорои саҳми арзандаи илмӣ мебошад. Муаллиф масъалаеро мавриди таҳқиқ қарор додааст, ки дар илми таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷии Тоҷикистон то ҳол дар давраи муайяншуда ба таври муқаммал ва системавӣ мавриди баррасӣ қарор нагирифта буд.

Дар чараёни таҳқиқот муаллиф тавонистааст заминаҳои назариявӣ ва методологии омӯзиши муносибатҳои дучонибаи Тоҷикистону Хитойро бо таъя ба дастовардҳои мактаби миллии таърихнигорӣ ва назарияҳои муносири муносибатҳои байналмилалӣ таҳия намояд.

Зокиров И.И. дар қори худ аз усулҳои таҳлили таърихӣ, муқоисавӣ, системавӣ ва геополитикӣ истифода бурда, ба таври назариявӣ фаҳмондааст, ки муносибатҳои Тоҷикистону Хитой на танҳо дар заминаи манфиатҳои сиёсӣ ва иқтисодӣ, балки дар пояи принципҳои ҳамдигарфаҳмӣ, эҳтироми истиқлолият ва таъмини суботи минтақавӣ ташаккул ёфтаанд.

Ҳамчунин, дар асоси натиҷаҳои таҳқиқӣ ӯ пешниҳод қардааст, ки муносибатҳои дучонибаи Тоҷикистону Хитой бояд на танҳо дар сатҳи иқтисод ва амният, балки дар самтҳои фарҳангӣ, илмӣ ва гуманитарӣ низ таҳким ёбанд, зеро ин омилҳо дар устувории дарозмуддати робитаҳои байнидавлатӣ нақши қалидӣ доранд.

Ин ҳама гувоҳи он аст, ки муаллиф ба масъала бо таҳлили назариявӣ ва мантиқӣ илмӣ муносибат намуда, тавонистааст як қатор мафҳумҳо ва хулосаҳои нави илмиро пешниҳод қунад, ки дар илми муносибатҳои байналмилалӣ барои таҳқиқи ҳамкориҳои давлатҳои Осиёи Марказӣ бо Хитой аҳамияти назариявӣ доранд.

Аз нигоҳи амалӣ, тадқиқоти пешниҳодшуда аҳамияти бузург дорад. Дар қори диссертант таҷрибаи ҳамкориҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии Тоҷикистон ва Хитой дар давоми се даҳсолаи охир таҳлил қардида, самтҳои асосии муваффақият ва мушкилоти мавҷуда муайян қарда шудаанд.

Муаллиф нишон медиҳад, ки дар натиҷаи истиқрори муносибатҳои дипломатӣ, кишварҳо тавонистанд заминаҳои ҳуқуқӣ ва институтсионалии мустаҳкамро барои ҳамкорӣ фароҳам оваранд. Ба таври муфассал таҷрибаи татбиқи лоиҳаҳои зербиноӣ, энергетикӣ ва нақлиётӣ бо иштироки сармояи Хитой таҳлил гардида, таъсири онҳо ба рушди иқтисоди миллии Тоҷикистон арзёбӣ шудааст.

Диссертант, инчунин, саҳми Тоҷикистонро дар таъмини амнияти минтақа тавассути ҳамкориҳо бо Хитой дар доираи Созмони ҳамкории Шанхай нишон додааст. Ин таҳлил имкон медиҳад, ки сиёсати хориҷии кишвар аз дидгоҳи таърихӣ ва амалии ҳамгирӣ арзёбӣ гардад.

Дар баробари ин, қайд кардан зарур аст, ки унвонҷӯ натиҷаҳои асосии таҳқиқот ва муқаррароти диссертатсияро дар 5 мақолаи илмӣ маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 2 мақолаи илмӣ дар маҷмуи мақолаҳои конференсияҳои илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ интишор намудааст.

Дарачаи асоснокии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия дарҷ гардидаанд. Мутобиқати натиҷаҳои таҳқиқот бо назарияҳои маъмулии илмӣ ва истифодаи методологияи илмӣ, ки ба хусусиятҳои илми таърих, бахусус риштаи равобити байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошанд, далели эътимоднокии онҳо арзёбӣ мегардад. Таҳқиқоти мазкур бо сатҳи баланди асоснокии хулосаҳо ва пешниҳодҳои илмӣ тавсиф карда мешавад. Муаллиф зимни таҳқиқ дониши амиқи асосҳои назариявӣ ва методологияи омӯзиши робитаҳои ду кишварро нишон дода, бо тавҷҳам намудани донишҳои эмпирикӣ ба ҳадаф ва вазифаҳои муайянгардида суботкорона муваффақ гардидааст.

Риояи тартиби хронологии ҷобачогузори маводҳои таҳлилӣ ва бозгӯӣ намудани вижагиҳои ҳамкориҳои Душанбе ва Пекин дар марҳалаҳои гуногун ба муаллиф имкон додааст, ки дастовардҳои робитаҳои дучониба ва бисёрҷонибаро муайян намуда, раҳнамудҳои стратегиро барои самтҳои нави ҳамкорӣ муаррифӣ намояд.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани навігонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба доктараб додани дараҷаи илмӣ дархостшаванда мумкин аст. Диссертатсияи Зокиров Иброҳим Исмоилович бо назардошти мантиқ, тарҳбандӣ ва амиқии таҳлили илмӣ як таҳқиқоти мукамал ва системавии сатҳи баланди илмӣ ба ҳисоб меравад. Дар ҷараёни кори илмӣ муаллиф як қатор натиҷаҳои мушаххаси илмӣ ба даст овардааст, ки онҳо дорои навігонии назариявӣ, аҳамияти илмӣ ва арзиши амалӣ мебошанд. Муаллиф дар рафти таҳқиқот тавонистааст, ки самтҳои асосии ҳамкориҳои ду давлатро бо назардошти афзалиятнокӣ ва равандҳои эҳтимолӣ нишон диҳад.

Инчунин, зарурати ташаккули сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар самти Хитой таҳлилу баррасӣ шуда, заминаҳои ташаккул ва таҳаввули ҳамкориҳо мушаххас гардиданд. Марҳалаҳои асосии рушди робитаҳои гуногунсамтаи ҳарду кишвар таҳлил ва вижагиҳои пешрафти он ошкор шуда, натиҷаҳо ва дастовардҳои ин самти сиёсати хориҷӣ арзёбӣ гардидаанд. Ҳамзамон, мушкилот ва дурнамои рушди ҳамкориҳо таҳқиқ ва зарфияти рушди он бо пешниҳоди самтҳои афзалиятнок муайян карда шудааст.

Махсусан, таҳқиқоти мазкур дорои як қатор наwgонии илмӣ мебошад, ки мо онҳоро аз рӯи матни диссертатсия чунин баён карда метавонем:

- Барои аввалин бор дар илми таърих ва муносибатҳои байналмилалӣ Тоҷикистон таҳлили мукаммали таърихӣ истиқрор ва рушди ҳамкориҳои Тоҷикистону Хитой дар давраи истиқлолият (1991–2021) пешниҳод шудааст;

- Дар асоси манбаъҳои аслии бойгонӣ ва ҳуҷҷатҳои расмӣ марҳилаҳои асосии ин раванд - аз давраи ташаккули ибтидоии робитаҳои сиёсӣ то расидан ба сатҳи шарикӣ стратегӣ муайян гардидаанд;

- Дар таҳқиқот таъсири ташаббусҳои геоиқтисодии Хитой, аз ҷумла «Як камарбанд, як роҳ», ба иқтисодиёти Тоҷикистон барои аввалин бор аз дидгоҳи таърихӣ баррасӣ гардидааст;

- Муайян шудани нақши Созмони Ҳамкориҳои Шанхай дар таҳкими амнияти минтақавӣ ва мустаҳкамшавии ҳамкориҳои сиёсӣ низомӣ миёни Тоҷикистон ва Хитой ҳамчун як натиҷаи нави илмӣ арзёбӣ мегардад;

- Муаллиф робитаи мустақими ҳамкориҳои иқтисодӣ ва фарҳангиро бо рушди суботи сиёсӣ ва амнияти минтақавӣ нишон додааст, ки дар илми таърих аҳамияти методологӣ дорад;

- Дар асоси натиҷаҳои таҳлил, муаллиф як қатор тавсияҳои амалӣ пешниҳод намудааст, ки метавонанд барои тақмили сиёсати хориҷӣ ва иқтисодии Тоҷикистон дар самти ҳамкорӣ бо Хитой истифода шаванд.

Ҳамаи ин натиҷаҳо гувоҳӣ медиҳанд, ки тадқиқоти мазкур дорои арзиши илмӣ нава буда, ба афзоиши дониши илмӣ дар соҳаи таърихи муносибатҳои байналмилалӣ мусоидат мекунад.

Аз ин хотир, мо чунин натиҷагирӣ карда метавонем, ки диссертатсияи Зокиров И.И. дорои арзиши назариявӣ ва амалӣ буда, саҳми арзанда ба рушди илми таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва таҳқиқи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дорад.

Аҳамияти назариявӣю амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф дар натиҷаи таҳқиқот як қатор хулосаҳои илман асоснокро пешниҳод намудааст, ки боиси баланд гардидани арзиши илмӣю назариявии рисолаи мазкур гардидаанд. Аз ин рӯ, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд зимни таҳияи маводҳои таҳқиқотӣ оид ба сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар муносибат бо

Хитой, инчунин, дар муқоиса бо дигар қудратҳои ҷаҳонӣ истифода шавад. Илова бар ин, таҳқиқоти мазкур ҳамчун маводи арзишманди заминавӣ барои таҳияи маводи таълимӣ ва курси лексияҳо дар мавзӯҳои сиёсати хориҷии кишвар истифода шаванд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот пеш аз ҳама дар он ифода меёбад, ки ҳулосаҳо ва натиҷаҳои бадастомада метавонанд ҳамчун заминаи муҳими илмӣ ва амалии таҳия ва тақмили барномаҳои таълимӣ барои ихтисосҳои муносибатҳои байналмилалӣ, дипломатия, минтақашиносии хориҷӣ ва таърихи муносири Тоҷикистон хизмат намоянд. Илова бар ин, тавсияҳо ва маълумоти фарогире, ки дар матни диссертатсия ҷой дода шудаанд, қобили истифода ҳамчун сарчашмаи соҳавӣ барои намоёндогони мақомоти давлатӣ, ходимони сиёсӣ ва хизматчиёни дипломатӣ мебошанд.

Сохтори диссертатсия аз мундариҷа, номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, се боб, шаш зербоб, ҳулоса, рӯйхати сарчашма ва адабиёти истифодашуда иборат буда, таҳқиқоти диссертатсионӣ дар ҳаҷми 181 саҳифаи ҷопӣ иҷро шудааст.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқот, дараҷаи омӯзиш, объект ва предмети таҳқиқ, мақсаду вазифаҳо, аҳамияти амалию назариявӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, нағзҳои илмӣ, асосҳои назариявӣю методологӣ ба таври дақиқ ва илмӣ муайян карда шудаанд. Инчунин, дар диссертатсия натиҷаҳои таҳқиқот, саҳми шахсии довтолаб, сохтор ва ҳаҷми он оварда шудааст, ки мубрам будани мавзӯи истиқрор ва рушди ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Хитой дар даврони истиқлолият инъикос менамояд.

Боби якуми таҳқиқот - «Ҳамкориҳои сиёсӣ-дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой» номгузорӣ шуда, аз ду зербоб иборат аст. Дар ин боб хусусиятҳои хоси марҳалаҳои таърихӣ ташаккули ҳамкориҳои халқҳои тоҷикӣ хитойӣ баррасӣ гардида, истиқрор ва инкишофи ҳамкориҳои сиёсӣ дар даврони истиқлол мавриди омӯзиш қарор гирифтанд. Дар зербоби якуми боби мазкур таҳти унвони «Заминаҳои таърихӣ ташаккули ҳамкориҳои халқҳои тоҷикӣ хитойӣ» муаллиф таърихи ҳамкориҳои ду халқ, марҳилаҳои рушди онҳо, таъсири мутақобилаи фарҳангӣ ва хусусиятҳои хоси онро таҳлил намудааст. Зербоби дуюми боби якум - «Барқароршавии робитаҳои сиёсӣ ва дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой дар замони истиқлол» ном гирифта, муаллиф дар он раванди ташаккули ҳамкориҳои сиёсӣ ҷонибҳоро дар раёфи касби истиқлолият баррасӣ намудааст.

Боби дуюми диссертатсия - «Ҳамкориҳои иқтисодӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой» аз ду зербоб иборат мебошад. Дар ин боб марҳилаҳои рушди иқтисодии кишварҳо, махсусияти рушд, ислоҳоти иқтисодӣ ва самтҳои асосии ҳамкориҳои иқтисодӣ-иқтисодӣ миёни Тоҷикистону

Хитой мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Зербоби якуми боб «Вазъи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой дар охири асри XX ва оғози асри XXI» ном гирифта, вазъи иқтисодии кишварро баъд аз касби истиқлолият, мушкилоти солҳои ҷанги шаҳрвандӣ, ислоҳоти иқтисодӣ ва рушди онро инъикос менамояд. Дар баробари ин тавсифи иқтисоди Хитой ва дастовардҳои кишвар дар охири асри XX ва оғози асри XXI баррасӣ мегарданд. Зербоби дуюми ин боб – «Сатҳи рушди ҳамкориҳои тижоратӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой: самтҳои асосии он» ном дошта, муаллиф рушди тадриҷии ҳамкориҳои иқтисодӣ ва самтҳои афзлиятноки онро нишон медиҳад.

Боби сеюми рисола «Ҳамкориҳои мутақобилаи Тоҷикистон ва Хитой дар соҳаҳои маориф, фарҳанг ва дар доираи созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ» ном гирифтааст. Дар он ҳамкориҳои гуманитарии ҷонибҳо дар сатҳи дучониба ва бисёрҷониба таҳлил гаштаанд. Зербоби якуми ин боб – «Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Халқии Хитой дар соҳаи маориф ва фарҳанг» буда, рушди ҳамкориҳои ду кишварро дар соҳаи фарҳанг ва маориф нишон медиҳад. Омили фарҳангӣ дар равобити Тоҷикистону Хитой аз даврони қадим мушоҳида мешавад. Ин ҳолат ба рушди ҳамкориҳои фарҳангӣ дар шароити муосир мусоидат намуда, омили тақвияти пойгоҳи аҳдномавӣ ҳуқуқӣ дар самти мазкур гардиданд. Зербоби дуюми боби сеюм таҳти унвони «Ҳамкориҳои мутақобилаи Тоҷикистон ва Хитой дар доираи СҲШ ва СММ» тавсеаи равобити бисёрҷонибаи кишварҳоро дар ҷаҳорҷубаи созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ инъикос менамояд.

Дар хулосаи диссертатсия дар асоси таҳлилу арзёбиҳо аз ҷониби муаллиф якҷанд тавсияву пешниҳодҳо карда шудааст.

Бояд қайд кард, ки ҳарчанд таҳқиқоти мазкур дорои аҳамияти баланди илмӣ ва муҳтавои ғании таҳлилӣ мебошад, дар баробари он баъзе нуктаҳои ҷузъӣ ба мушоҳида мерасанд, ки бартарафсозии онҳо метавонад ба тақмил ва ғанӣ гардидани натиҷаҳои илмӣ мусоидат намояд. Аз ҷумла:

1. Таъсири таҳаввулоти минтақавӣ ва ҷаҳонӣ ба муносибатҳои дучонибаи кишварҳо баррасӣ нашудааст. Масалан, таъсири вазъи Афғонистон, таҳаввулоти Осиёи марказӣ ва стратегияи «Як камарбанд – як роҳ» пурра таҳлил нашудааст;

2. Навоварӣ бештар ҷанбаи назариявӣ дошта, ҷанбаи амалияш камтар аст. Қисми назариявӣ хуб таҳлил шудааст, вале ҷанбаи амалӣ ва истифодаи натиҷаҳо дар сиёсати кунунӣ ва стратегияи оянда кам ҷой дода шудааст;

3. Ҳангоми омодагории диссертатсия асосан усулҳои классикии таҳқиқотӣ (таърихӣ, таҳлили ҳуҷҷатӣ) истифода шудаанд. Муҳаққиқро мебоист аз усулҳои муосири таҳқиқ истифода кунад;

4. Эҳтимолияти таҳаввулоти оянда аз ҷониби муаллиф ба назар гирифта нашудааст. Ҳангоми таҳлил бештар таърихи гузашта ва ҳолати кунунии муносибатҳо ва ҳамкорихои кишварҳо баррасӣ шуда, дурнамои он гуфта нашудааст.

Бояд гуфт, ки камбудию норасоихои мазкур хислати тавсиявӣ дошта, ба ҳеч ваҷҳ мазмуни илмӣ рисолаҳо коста намегардонад. Балки ислоҳи камбудихову норасоихои зикршуда метавонад ҷанбаи илмӣ таҳқиқотро боз ҳам мустаҳкамтар намояд. Аз ин хотир, ба назар гирифтани онҳо дар вақти омода кардани кори мазкур ҳамчун монография барои интишор лозим доништа мешавад.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ доктара ба дараҷаи илмӣ. Таҳқиқоти илмӣ Зокиров Иброҳим Исмоилович дар мавзӯи «Истиқрор ва рушди ҳамкорихои Тоҷикистон ва Хитой дар даврони истиқлолият (солҳои 1991-2021)» ба талаботи 31, 33, 34 ва 35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 бо тағйиру иловаҳо аз 26.06.2023, №295 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ (илмҳои таърих) арзанда мебошад.

Дар баробари ин, ихтисоси муҳаққиқ ба самти таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ алоқаманд буда, қомилан барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ (илмҳои таърих) мутобиқат мекунад.

Ҳамин тавр, сохтор ва мазмуни асосии диссертатсияи мувофиқ ба талабот ва меъёрҳои муайяншудаи марбут ба диссертатсияҳои номзатии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро шуда, ҷавобгӯи он мебошад. Мазмуни автореферат ба диссертатсия қомилан мувофиқ аст.

Хулоса, диссертатсияи Зокиров Иброҳим Исмоилович ҳамчун кори илмӣ пурра ба анҷом расида ҳисобида мешавад. Таркиб ва сохтори он ба тавсия ва асосноккунӣ дар сатҳи баланд ва илмӣ назариявӣ таҳия гардида, барои гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих ба ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ (илмҳои таърих) ва таҳлили он дар шӯрои диссертатсионӣ ва дигар талаботи муқаррарнамудаи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» мувофиқ аст.

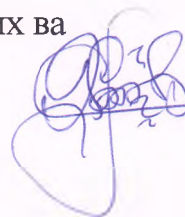
Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26.06.2023, №295) тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақризи муассисаи пешбар аз ҷониби номзади илмҳои таърих, дотсенти кафедраи муносибатҳои байналмилалӣ ва дипломатияи факултети таърих ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон Негматова Шаҳноза Рӯзиевна омода гардида, дар ҷаласаи кафедраи мазкур рӯзи 30-уми сентябри соли 2025 муҳокима ва қабул карда шудааст.

Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 9 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор – 9 нафар, зид – «нест», бетараф – «нест». Суратҷаласаи №2 аз 30 сентябри соли 2025.

Раиси ҷаласа:

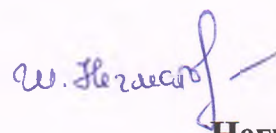
номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент, иҷрокунандаи вазифаи мудир кафедраи муносибатҳои байналмилалӣ ва дипломатияи факултети таърих ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон

Ҳакимов М.Қ.

Ташхисгар:

номзади илмҳои таърих, дотсенти кафедраи муносибатҳои байналмилалӣ ва дипломатияи факултети таърих ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон

Негматова Ш.Р.

Котиби илмӣ ҷаласа:

номзади илмҳои сиёсӣ, муаллими калони кафедраи муносибатҳои байналмилалӣ ва дипломатияи факултети таърих ва муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон

Пардаев С.А.

Имзоҳои М.Қ. Ҳакимов, Ш.Р. Негматова ва

С.А. Пардаевро тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳои Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон

Нуриддинов Ҳ.Ҳ.

«30» 09

соли 2025

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. М. Турсунзода, 30, МБТО «Донишгоҳи (Славянии) Россия ва Тоҷикистон». Тел. (корӣ): (+992 37) 227-85-24; E-mail: info@rtsu.tj; Сомонаи расмӣ муассиса: <http://www.rtsu.tj>